

Az értelmi és pszichoszociális fogycatékossággal élő gyermekáldozatok helyzete a büntető és gyermekvédelmi eljárásban

Dr. Jánoskúti Boglárka

Dr. Kegye Adél

VALIDITY

Kutatás fókusz

Kutatás módszere

Kvalitatív kutatás a
rendszerszintű működés
mélyebb megértésére

Fő témák: egyéni
szükségletek felmérése,
eljárási könnyítések,
multidiszciplináris
együttműködés,
hiányosságok

Adatgyűjtési eszközök:

- **félig strukturált interjú**
 - szakemberek: bírók, rendőrök, szociális munkások, ügyvédek, civilek, szülők
- **Fókuszcsoport:** ügyvéd, rendőr, bíró, civil szervezet

Mintavétel: célzott; olyan szakemberek bevonásával, akik közvetlenül dolgoznak (fogymódossággal élő) gyermekáldozatokkal; szakterületek arányos reprezentációjával

A hazai gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer szerepe és kihívásai az áldozattá válás felismerésében, különös tekintettel a bűncselekmények jelentésének akadályaira

1. Ajánlás – Képzések biztosítása

- Rendszeres, esetfókuszú és érzékenyítő képzések a jelzőrendszeri tagoknak
- A bántalmazás/áldozattá válás felismerése és kezelése
- Összhang biztosítása az Áldozatvédelmi Irányelvben foglalt kötelezettségekkel

2. Ajánlás – Jogszabályi és protokoll-összhang

- A Gyvt. és a jelzőrendszer szakmai protokolljai közötti koherencia megteremtése
- Az eltérő ágazatok közötti terminológiai és eljárási különbségek csökkentése

3. Ajánlás – Interszekcionális szükségletek támogatása

- A halmozottan sérülékeny gyermekáldozatok tájékoztatásának javítása
- Kommunikációs és hozzáférési akadályok csökkentése

Az egyéni értékelés szerepe és szükségessége

Miért szükséges?

- A látencia csökkentése növeli az esélyt, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek bekerülnek a hatóságok látókörébe.
- A speciális szükségletekhez igazított szolgáltatások és eljárási garanciák csak akkor biztosíthatók, ha **megfelelő egyéni értékelés** történik.

Jelenlegi helyzet

- Az egyéni szükségletek azonosítása nehézségekbe ütközik.
- A Be. szerint a gyermekek és fogyatékossgal élők automatikusan különleges bánásmódot igényelnek → **egyéni értékelés sokszor elmarad.**

Ajánlás

- Az **egyéni értékelést minden esetben kötelezővé** kell tenni, hogy a hatóságok meg tudják határozni:
 - hogyan biztosítsanak érthető tájékoztatást,
 - milyen támogatásokra és eljárási könnyítésekre van szükség.
-

Egységes értékelési protokoll és kockázatelemzés

Miért szükséges egységes protokoll?

Probléma

- Nincs egységes módszertan a fogyatékossgal élő gyermek áldozatok szükségleteinek felmérésére.
- Formalizált eljárások hiánya → esetleges, személyfüggő gyakorlatok.
- Gyenge információáramlás a jelzőrendszeri tagok között.

Ajánlás

- **Egységes, minden jelzőrendszeri szereplő által alkalmazandó egyéni értékelési protokoll** kialakítása.
 - Jelzőrendszeri **koordináció és információáramlás megerősítése.**
-

Javaslataink

1. Kockázatelemzés

Mikor?

Már a formális feljelentést megelőzően (gyermekjóléti szolgálat, gyám, gyermekjóléti képviselő).

A kockázatelemzést az eljárás teljes időtartama alatt frissíteni kell.

Mit kell vizsgálni?

gyermek életkora, családi/szociális helyzet

bűncselekmény jellege

fogyatékoság, SNI, egészségi állapot

kommunikációs szükségletek (pl. AAK)

szülő-gyermek érdekellentét

környezeti tényezők

Különös szempontok

kulturális normák, bizalmatlanság a hatóságokkal szemben

roma gyermekek esetében rendszerszintű diszkrimináció → magas látencia

Ajánlás

A hatóságok vegyék figyelembe a gyermek kulturális és társadalmi környezetét

A korai értékelés eredményeit **rögzíteni kell a GYVR-ben**, hogy a rendőrség hozzáférjen

2. Egyéni támogatási terv és eljárási könnyítések

- **Mit tartalmazhat a támogatási terv?**

Mikor érdemes meghallgatni (napszak, napirend figyelembevétele)

Hol történjen a meghallgatás (Barnahus, rendőrségi gyermekbarát szoba, iskola stb.)

Szükséges technikai feltételek (pl. AAK eszközök)

Ki hallgassa meg: megfelelő szakértelem + megfelelő nem

Támogató szakember jelenléte: jelnyelvi tolmács, gyógypedagógus, autizmus-szakértő, szociális munkás

Kinek a jelenléte nem ajánlott

Milyen további dokumentumok szükségesek (szakértői vélemények)

Hogyan előzhető meg a másodlagos viktimizáció

Szükséges-e előzetes írásbeli tájékoztatás a gyermek számára

Rendszerszintű ajánlások

A támogatási tervet **minden esetben a meghallgatás előtt** kell összeállítani - adatlap

~~A terv ne csak a rendőrségnél, hanem a **GYVR-ben is elérhető** legyen → Ügy.ség, B. látja.~~

A gyermeket érthető, akadálymentes módon kell tájékoztatni, és – ahol lehetséges – **be kell vonni a terv elkészítésébe** (pl. autista gyermekek esetében írásos és vizuális támogatás).

3. Traumatudatos és gyermekközpontú meghallgatás szükségessége

- **Miért fontos?**
- A trauma súlyosbodhat, ha a meghallgatás nincs a gyermek sajátosságaihoz igazítva.
- A cél: **megelőzni a másodlagos viktimizációt.**
- **Jelenlegi hiányosságok**
- Kevés rendőr, ügyvéd, szociális munkás kap gyermek-specifikus meghallgatástechnikai képzést.
- A jogi és gyermekvédelmi alapképzésben nincs benne a traumatudatos megközelítés.
- A fogyatékossgal élő gyermekekre nincs külön meghallgatási protokoll → még akkor sem, ha az egyéni értékelés feltárja sajátos igényeiket.
- A meghallgatás gyakran személyfüggő → nincs egységes módszertan.
- **Rendszerszintű ajánlás**
- **Egységes, traumatudatos és gyermekközpontú meghallgatási protokoll** kidolgozása minden jelzőrendszeri tagnak.
- Kötelező, gyakorlatorientált képzések a protokoll alkalmazásáról.
- Jó gyakorlatok beépítése, különösen a pszichoszociális fogyatékossgal

4. Speciális meghallgatási szempontok fogyatékossgal élő gyermekek esetében

1. Környezet és előkészítés

- Autista gyermekek: nehézségek a múltbeli események felidézésében, echolália, stresszre adott kommunikációs blokk.
- Szükséges az **ingerszegény, jól átlátható** helyszín; kerülni kell a dekorációt és a túl sok vizuális ingert.
- A meghallgatás időpontja igazodjon a gyermek napirendjéhez (óvodásoknál délelőtt).

2. Meghallgató személy és kommunikáció

- Meghallgató ruházata legyen semleges; egyenruha kerülendő.
 - Bemutatkozás szemmagasságban; megfelelő távolság tartása.
 - A meghallgatás menetét előre érthetően ismertetni:
 - autista gyermeknél **írásos vagy vizuális (piktogramos) bemutatás** szükséges.
 - Egyszerű, rövid mondatok; nyílt végű kérdések.
-
- Kerülendő: szójátékok, irónia, képes beszéd.
 - Bizalomépítés érdekében érdemes elején pozitív témákról beszélgetni.

Speciális meghallgatási szempontok fogyatékossgal élő gyermekek esetében

3. Támogató személyek szerepe

- Gyógypedagógus, jelnyelvi tolmács, autizmus-szakértő jelenléte indokolt lehet.
- Bizalmi személy (pl. nevelő) jelenléte növeli a biztonságérzetet.

4. Gyermekek állapotához igazodó tempó

- Elég idő biztosítása; szükség esetén visszatérés a stabilizáló témákra.
 - Egyéni szükségletek nagy eltérései miatt minden esetben **egyéni értékelés** alapján kell megtervezni a meghallgatást.
-

Barnahus-modell – fő problémák és javaslatok

Milyen fontos a Barnahus?

A szakemberek szerint a **legbiztonságosabb és leghatékonyabb** forma a gyermekmeghallgatásra. Csökkenti a másodlagos viktimizációt, javítja a bizonyíthatóságot.

Ajánlások

1. A Barnahus-meghallgatás legyen **főszabály** minden gyermekáldozat esetében (különösen fogyatékossgal élő gyermekeknél).

Hiányzó kapacitások feltérképezése; ügyészségi iránymutatás az első meghallgatás Barnahusba helyezésére.

2. A Barnahus-meghallgatások **eljárásjogi elismerése**:

legyen teljes értékű tanúkihallgatás a büntetőeljárásban, vagy kötelezően elfogadandó „egyéb bizonyíték”.

Cél: ismételt meghallgatások minimalizálása, a gyermek terhelésének csökkentése.

További javaslat

Vizsgálni kell, hogy a Barnahus-meghallgatás **kiválthatja-e** (részben vagy egészben) az igazságügyi pszichológusi vizsgálatot, hogy a gyermek ne kerüljön több, ugyanolyan célú eljárásba.

Együttműködési lehetőségek

Digitális információs rendszer a modell jellegű multidiszciplináris együttműködési rendszer hatékony működése érdekében

Fő probléma

A GYVR sok előnye ellenére **nem működik egységesen**, a jelzőrendszeri tagok egy része nem fér hozzá, az adatok duplikálódnak, az együttműködés hiányos.

A rendőrség, iskolák, bíróság, ügyészség → **nem látják** a gyermekvédelmi jelzéseket.

A rendszer nem támogatja megfelelően a **fogyatékossgal élő gyermekáldozatok** azonosítását és az egyéni szükségletfelmérést.

Digitális információs rendszer a modell jellegű multidiszciplináris együttműködési rendszer hatékony működése érdekében

1. Hozzáférés bővítése

A Gyt. 17. § szerinti jelzőrendszeri tagok bevonása:
rendőrség, iskolák/óvodák, bíróság, ügyészség.

Feltétel: szigorú adatvédelem és jogosultsági szintek.

2. Nyilvántartások integrálása a GYVR-be

Rendőrségi rendszer (Robotzsaru) → automatikus jelzés a GYVR felé.

Más ágazati rendszerek (KRÉTA, BIIR, VOIR) → gyermekvédelmi adatainak átadása.

Cél: kevesebb duplikáció, gyorsabb azonosítás, jobb koordináció.

3. Egységes gyermekvédelmi adatlapok rögzítése a GYVR-ben

Egyéni értékelési adatlap, Egyéni támogatási terv

→ Ezek elérhetők legyenek a gyermekjóléti szolgálat, rendőrség, gyámhivatal számára.

4. A rendszer következetes használatának erősítése

Jelzőrendszeri tagok képzése és ellenőrzése.

Pontos, naprakész adatbevitel → a látencia csökkentése érdekében.

Köszönjük! Kérdések?

adel.kegye@gmail.com

boglarka.janoskuti@gmail.com

A kutatás elérhető online:

<https://validity.ngo/projects/linking-information-for-adaptive-and-accessible-child-friendly-courts-bulgaria-czechia-lithuania-portugal-slovenia-italy-hungary-june-2023-may-2025/>
